

Satversmes tiesa

Preses relīze

Lieta Nr. 2021-06-01

12.11.2021.

INFORMĀCIJA PAR LIETU Nr. 2021-06-01

“Par likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 11. panta 3.¹ daļas un 11.¹ panta 6.¹ daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja Sanita Osipova, tiesneši Aldis Laviņš, Gunārs Kusiņš, Daiga Rezevska, Jānis Neimanis, Artūrs Kučs un Anita Rodiņa, 2021. gada 25. novembrī plkst. 09.00 izskatīs lietu Nr. 2021-06-01 tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos.

LIETAS DALĪBNIKI

- Pieteikumu iesniedzējs: tiesībsargs.
- Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu: Saeima.

PIEAICINĀTĀS PERSONAS

Personas vai to pārstāvji, kas savu viedokli snieguši rakstveidā: Finanšu ministrija, Tieslietu ministrija, biedrība „Latvijas Nodokļu konsultantu asociācija”, Dr. oec. Māris Jurušs, Mg. iur. Jūlija Sauša.

Uz tiesas sēdi ar lietas dalībnieku piedalīšanos aicinātās personas vai to pārstāvji: Finanšu ministrija, Tieslietu ministrija, Valsts ieņēmumu dienests, biedrība „Latvijas Nodokļu konsultantu asociācija”, Dr. oec. Māris Jurušs, Dr. oec. Alberts Auziņš, Mg. iur. Jūlija Sauša, Mg. iur. Jānis Taukačs, individuālais komersants Andris Sirmulis.

APSTRĪDĒTĀS NORMAS

- Likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 11. panta 3.¹ daļa noteic, ka ar saimniecisko darbību saistītie izdevumi tiek piemēroti apmērā, kas nepārsniedz 80 procentus no fiziskās personas kopējiem saimnieciskās darbības ieņēmumiem.
- Likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 11.¹ panta 6.¹ daļa paredz, ja maksātājam pēc šajā pantā noteikto korekciju veikšanas ar nodokli apliekamais ienākums ir mazāks par 20 procentiem no saimnieciskās darbības ieņēmumiem, nodokli aprēķina no summas, kas nav mazāka par 20 procentiem no saimnieciskās darbības ieņēmumiem.

AUGSTĀKA JURIDISKA SPĒKA NORMA

- Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 105. pants: „Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.”

PIETEIKUMU IESNIEDZĒJU APSVĒRUMI

- Tiesībsargs uzskata, ka apstrīdētas normas neatbilst Satversmes 105. pantam.

Tiesībsargs norāda, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 105. pantam, jo tās paredz fiziskajai personai – saimnieciskās darbības veicējam, kurš ir izvēlēties par ienākumiem no saimnieciskās darbības maksāt iedzīvotāju ienākuma nodokli (turpmāk – saimnieciskās darbības veicējs), maksāt minēto nodokli arī tad, ja saimnieciskā darbība veikta ar zaudējumiem. Šāds regulējums esot pretrunā iedzīvotāju ienākuma nodokļa ekonomiskajai būtībai.

Apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums esot noteikts ar likumu un tam esot leģitīms mērķis. Tomēr ar apstrīdētajām normām noteiktais pamattiesību ierobežojums neatbilstot samērīguma principam.

Apstrīdēto normu mērķi – ēnu ekonomikas ierobežošana – nevarot sasniegt, jo neesot saprotams, kādā veidā tas tiek sasniegts tieši ar apstrīdētajām normām. Ar apstrīdētajām normām arī netiekot sasniegts mērķis – veicināt nodokļu samaksas motivācijas uzlabošanu –, jo tajās noteiktā iedzīvotāju ienākuma nodokļa samaksas

kārtība ir netaisnīga. Nodokļu tiesību kontekstā no valsts puses esot taisnīgi prasīt daļu no nodokļu maksātāja patiesi nopelnītā, nevis no šķietama ienākuma. Pastāvot apstrīdētajās normās noteiktajai kārtībai – ja saimnieciskās darbības veicēja ienākums ir mazāks par 20 procentiem no ieņēmumiem, un saimnieciskās darbības veicējs maksā iedzīvotāju ienākuma nodokli no ieņēmumiem, tad tiek zaudēta ne tikai daļa no attaisnotajiem izdevumiem, bet arī netiek atgūts pamatlīdzekļu nolietojums un uzņēmuma attīstībā veiktās investīcijas. Ar apstrīdētajām normām nevarot sasniegt arī mērķi – uzlabot nodokļa administrēšanas iespējas. Likumdevējs neesot pamatojis, kā tieši ar apstrīdētajām normām tiek uzlabotas iedzīvotāju ienākuma nodokļa administrēšanas iespējas attiecīgajai nodokļa maksātāju grupai. Turklāt piemērojot apstrīdētās normas, iedzīvotāju ienākuma nodokļa administrēšanas slogs palielinoties, jo esot nepieciešams deklarācijās sniegt detalizētāku informāciju.

Arguments, ka saimnieciskās darbības veicējs varot brīvi izvēlēties atbilstošāko uzņēmējdarbības formu un nodokļa maksāšanas režīmu, neesot pamatots, jo iedzīvotāju ienākuma nodokļa režīms nav aizliegts. Iespēja izvēlēties citu nodokļu režīmu pati par sevi nevarot attaisnot netaisnīgu maksāšanas nosacījumu ieviešanu pašā likumdevēja noteiktā nodokļu maksāšanas režīmā un pamattiesību nesamērīgu ierobežošanu. Arī tas, ka likumā ir paredzēts atsevišķus izdevumus iekļaut 100 procentu apmērā, kā arī nepiemērot ierobežojumus uzņēmējdarbības pirmajā un pēdējā gadā, nenovēršot netaisnīgos noteikumus. Efektīvāk iedzīvotāju ienākuma nodokļa nomaksu valsts budžetā varot panākt stiprinot Valsts ieņēmumu dienesta sadarbību ar nodokļa maksātājiem.

INSTITŪCIJAS, KAS IZDEVUSI APSTRĪDĒTO AKTU, – SAEIMAS – APSVĒRUMI

- Saeima uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 105. pantam.

Saeima norāda, apstrīdētās normas esot pieņemtas un izsludinātas Satversmē un Saeimas kārtības rullī noteiktajā kārtībā, tāpat tās esot pietiekami skaidri formulētas un publiski pieejamas. Apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis esot sabiedrības labklājības aizsardzība, jo tās esot vērstas uz to, lai veicinātu ekonomisko izaugsmi un tautsaimniecības attīstību, mazinātu ēnu ekonomiku, paaugstinātu Valsts ieņēmumu dienesta darbības efektivitāti un palielinātu nodokļu ieņēmumus.

Ar apstrīdētajām normām nosakot pamatprincipu, ka ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekamais ienākums nevar būt mazāks par 20 procentiem no saimnieciskās darbības ieņēmumiem, vispirms pats saimnieciskās darbības veicējs tiekot motivēts uz ekonomiski labāk pamatotu saimniecisko darbību un tādējādi tiekot veicināta arī vispārējā ekonomiskā izaugsme un tautsaimniecības attīstība. Tāpat ar apstrīdētajām normām tiekot mazināta ēnu ekonomika, jo tie saimnieciskās darbības veicēji, kuri iepriekš varēja izvairīties no iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksāšanas, uzrādot nepamatotus izdevumus vai neuzrādot ieņēmumus pilnā apmērā, turpmāk nevarēsot izvairīties no iedzīvotāju ienākuma nodokļa nomaksas adekvātā apmērā. Turklāt apstrīdētās normas veicinot arī to, ka valsts budžetā un pašvaldību budžetos tiek iemaksāts iedzīvotāju ienākuma nodoklis lielākā apmērā, ko valsts un pašvaldības var izmantot dažādu uz sabiedrības labklājības aizsardzību vērstu pasākumu īstenošanai. Visbeidzot, apstrīdēto normu piemērošanas rezultātā samazināšoties resursi, kas Valsts ieņēmumu dienestam nepieciešami, lai uzraudzītu saimnieciskās darbības veicējus, ņemot vērā, ka ir noteikts minimālais samaksājamā iedzīvotāju ienākuma nodokļa apmērs.

Pēc Saeimas ieskata, neesot saudzējošāku līdzekļu, ar kuriem pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi varētu sasniegt tādā pašā kvalitātē. Tāpat personas attiecībā uz nodokļu maksājumu kārtošānu varot izdarīt izvēli starp dažādiem nodokļu režīmiem un tām neesot pienākuma izvēlēties maksāt tieši iedzīvotāju ienākuma nodokli. Apstrīdētās normas salīdzinājumā ar citiem nodokļu režīmiem paredzot mazu apgrozījuma nodokli, turklāt tās neesot jāpiemēro pirmajā, otrajā un pēdējā taksācijas gadā, kā arī saimnieciskās darbības veicējs dažas izdevumu kategorijas varot iekļaut pilnā apmērā, kas samazina maksājamā iedzīvotāju ienākuma nodokļa apmēru.

TIESAS PROCESS

Lietas Nr. 2021-06-01 izskatīšana tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos tiks uzsākta 2021. gada 25. novembrī. Tiesas sēde notiks videokonferences režīmā.

Lietas dalībnieki un pieaicinātās personas tiks informētas par tiesas sēdes norisi un prasībām, kas jāievēro attālinātajā tiesas sēdē. Tiesas sēdes norise tiks adaptēta, ievērojot ārkārtējās situācijas apstākļus un tehnoloģiju sniegtās iespējas.

Interesenti tiesas sēdi ar lietas dalībnieku piedalīšanos varēs vērot tiešraidē Satversmes tiesas mājaslapās un tiesas youtube kontā. Informācija būs pieejama arī Satversmes tiesas Twitter kontā @Satv_tiesa.

Tiesas sēdes laikā lietas dalībnieki izklāsta lietas faktiskos apstākļus un juridisko pamatojumu, tiek uzklašātas pieaicinātās personas, tad seko tiesas debātes un replikas. Tiesas sēde beidzas ar tiesas sēdes priekšsēdētāja paziņojumu par to, kad tiks pasludināts spriedums. Satversmes tiesas likumā noteiktajos gadījumos līdz sprieduma pasludināšanai tiesvedību lietā var izbeigt. Nolēmumu pieņem ne vēlāk kā 30 dienas pēc pēdējās tiesas sēdes.

Par nolēmuma pasludināšanas dienu un laiku tiks izsūtīta preses relīze un informācija tiks publicēta Satversmes tiesas mājaslapā sadaļā "Jaunami", kā arī sadaļā "Lietas" pie šīs lietas numura.

Relīze sagatavota, lai informētu sabiedrību par Satversmes tiesas darbu. Detalizētāka informācija par Satversmes tiesas aktualitātēm, ierosinātajām un izskatītajām lietām pieejama Satversmes tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv. Aicinām sekot līdzī informācijai arī tiesas *Twitter* kontā [@Satv_tiesa](https://twitter.com/Satv_tiesa) un tiesas *Youtube* [kanālā](#).

Zanda Meinarte

Satversmes tiesas

Sabiedrisko attiecību speciāliste

Zanda.Meinarte@satv.tiesa.gov.lv

67830759, 26393803

Video par Satversmes tiesu [šeit](#).

